

Research Article

The effect of Audit Quality on the Relationship between Economic Uncertainty and Accrual Based Earnings Management in Listed Companies in Tehran Stock Exchange

Nasim Shahmoradi⁻

Assistant Professor, Department of Accounting, Islamic Azad University, Yazd Branch, Yazd, Iran

Zohreh Tabatabaieenasab

Assistant Professor, Department of Economics, Islamic Azad University, Yazd Branch, Yazd, Iran

Abstract

In conditions of economic uncertainty and due to low earnings, Managers are more motivated to manage earnings. This study aims to investigate the relationship between economic uncertainty and earnings management and evaluates the effect of audit quality on this relationship in the listed companies in Tehran stock exchange. For this purpose, a sample of 133 companies selected by Systematic Removal during the periods of 2008-2018. In order to test the hypotheses, a multiple linear regression model is used. For measuring the audit quality, audit firm size, audit firm tenure and auditor's report type have been chosen. Moreover, to estimate earnings management variable, Dechow (1995), model is used. In order to measure the economic uncertainty, exchange market pressure index is incorporated. Results indicate that in conditions of economic uncertainty, the use of big audit firms and increase of the tenure reduce earnings management. In addition, the modified auditors' report has strengthened the direct effect of the economic uncertainty on corporate earnings management.

Keywords: Economic uncertainty, audit quality, earnings management.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پژوهش‌های حسابداری مالی

سال سیزدهم، شماره اول، پیاپی (۴۷)، بهار ۱۴۰۰

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۰۸/۰۱

تاریخ بازنگری: ۱۳۹۹/۱۰/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۰۸

صص: ۸۶-۶۷

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه نااطمینانی اقتصادی و مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

نسیم شاه مرادی^{۱*}، زهره طباطبایی نسب^{**}

*استادیار حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، یزد، ایران.

shnassim@yahoo.com

**استادیار اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، یزد، ایران

tabatabaienasab@iauyazd.ac.ir

چکیده

مدیران در شرایط نااطمینانی اقتصادی و به دلیل پایین بودن سود شرکت‌ها، انگیزه بیشتری برای مدیریت سود دارند؛ از این رو، در این پژوهش، ارتباط بین نااطمینانی اقتصادی و مدیریت سود و ارزیابی تأثیر کیفیت حسابرسی بر این رابطه در بین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس تهران بررسی شده است. بدین منظور، ۱۱۳ شرکت در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ به روش حذف سیستماتیک انتخاب شدند. داده‌ها براساس مدل رگرسیونی چندگانه تحلیل شدند. برای سنجش کیفیت حسابرسی از اندازه حسابرسی، دوره تصدی و نوع گزارش، برای بررسی مدیریت سود از مدل دیچو (۱۹۹۵) و برای سنجش نااطمینانی اقتصادی از شاخص فشار بازار ارز بهره گرفته شد. تحلیل نتایج حاکی از آن است که در شرایط نااطمینانی اقتصادی، استفاده از شرکت‌های بزرگ حسابرسی و افزایش دوره تصدی، کاهش مدیریت سود را به همراه دارد. علاوه بر این، ارائه گزارش حسابرسی غیراستاندارد تأثیر مستقیم نااطمینانی اقتصادی را بر مدیریت سود شرکت‌ها تقویت کرده است.

واژه‌های کلیدی: نااطمینانی اقتصادی، کیفیت حسابرسی، مدیریت سود

مقدمه

بدون در نظر گرفتن شرایط خاص اقتصادی پرداخته شده است؛ از این رو، در این پژوهش، تلاش می‌شود از منظری جدید با در نظر گرفتن نااطمینانی اقتصادی - که در حسابداری کمتر به آن پرداخته شده است - تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه نااطمینانی اقتصادی و مدیریت سود ارزیابی شود. بدین ترتیب، نتایج با واقعیت‌های موجود در شرایط فعلی کشور ملموس‌تر و کاربردی‌تر خواهد بود. نوآوری پژوهش حاضر، استفاده از شاخص فشار بازار ارز برای تعیین شرایط نااطمینانی اقتصادی، بررسی ارتباط شاخص‌های مختلف کیفیت حسابرسی در شرایط نااطمینانی اقتصادی بر مدیریت سود ناشی از ارقام تعهدی و در نظر گرفتن دوره تعامل و تحلیل و بررسی اثر متقابل نااطمینانی اقتصادی و کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود است.

ساختار مقاله حاضر از شش بخش تشکیل شده است. در ادامه و در بخش دوم، مبانی نظری و پیشینه بیان می‌شوند. بخش سوم به روش پژوهش اختصاص یافته است. یافته‌های پژوهش در بخش چهارم بیان شده‌اند و در نهایت، نتیجه‌گیری و پیشنهادات در بخش پایانی ارائه شده‌اند.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش**مدیریت سود ارقام تعهدی**

مدیریت سود پدیده‌ای متأثر از عوامل محیطی است که بر کیفیت گزارش‌های مالی اثرگذار است [۱۶] و زمانی اتفاق می‌افتد که مدیران از قضاوت خود در گزارشگری مالی و انجام معاملات گزارش شده در سیستم حسابداری استفاده می‌کنند. این تعریف، مدیریت سود را مسئول اتخاذ تصمیماتی معرفی می‌کند که در ارتباط با سودند [۴۱]. رونن [۴۷] مدیریت سود را مجموعه‌ای از تصمیمات

صورت‌های مالی، منبع اصلی اطلاعات در بازار سرمایه است؛ بنابراین، برای سرمایه‌گذاران و سهامداران، بسیار بااهمیت بوده و در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی آنها اثرگذار است؛ از این رو، اطلاعات حسابداری باکیفیت‌تر در اتخاذ تصمیمات مناسب‌تر مؤثر است. یکی از مهم‌ترین این اطلاعات، سود حسابداری است که شاخصی از عملکرد شرکت در نظر گرفته می‌شود. ارقام تعهدی به مدیران اجازه می‌دهد سود را به نحوی محاسبه کنند که نشان‌دهنده ارزش شرکت باشد و نیز به آنها این اختیار را می‌دهد تا از انعطاف‌پذیری روش‌های حسابداری، سوء استفاده و محتوای اطلاعاتی آن را مخدوش کنند. ذینفعان شرکت نمی‌توانند به‌طور مستقیم این رفتار فرصت‌طلبانه مدیران را کنترل کنند؛ ولی حسابرسان با بررسی‌های دقیق و باکیفیت خود می‌توانند امکان مدیریت سود را محدود سازند. در این راستا پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهند کیفیت حسابرسی به افزایش قابلیت اتکا صورت‌های مالی منجر می‌شود [۴۴]. در واقع یکی از راهکارهای کاهش مدیریت سود، بهبود کیفیت حسابرسی بوده که تابعی از دو احتمال است: اول، موارد کژنمایی بااهمیت در صورت‌های مالی صاحبکار کشف شود و دوم، کژنمایی کشف‌شده گزارش شود [۱۳]. همچنین، بحران اقتصادی می‌تواند باعث تغییر در کیفیت سود شود و انگیزه مدیران را برای دستکاری در سود افزایش دهد که در نتیجه آن، دقت و آگاهی بخشی سود کاهش می‌یابد و ریسک نااطمینانی افراد بیرون از شرکت را افزایش می‌دهد [۲]. درخور ذکر است در پژوهش‌های پیشین به بررسی ارتباط کیفیت حسابرسی و مدیریت سود در شرایط عادی و

مدیریتی تعریف می‌کند که منجر به عدم گزارشگری صحیح کوتاه‌مدت و ارائه آن به بالاترین ارزش ممکن بر طبق نظر مدیریت می‌داند. در این تعریف، مدیریت سود به‌عنوان نتیجه فعالیت‌های سرمایه‌گذاری یا تولیدی، زودتر از آنکه به وقوع بپیوندد، شناسایی می‌شود. رونن [۴۶] تعاریف مختلف مدیریت سود را در سه دسته طبقه‌بندی می‌کند: سفید، خاکستری و سیاه. مدیریت سود سفید، مفید است و به شفافیت گزارش‌ها منجر می‌شود. مدیریت سود سیاه، مضر بوده و دربردارنده تقلب و عدم ارائه کامل اطلاعات است؛ در حالی که مدیریت سود خاکستری به معنای دستکاری گزارش‌ها در چارچوب استانداردها است که در نتیجه فرصت‌طلبی یا اثربخشی و کارایی فعالیت‌های مدیریتی است.

روش‌های متفاوتی برای بررسی چرایی و چگونگی دستکاری سود توسط مدیران وجود دارد. در این راستا و با توجه به این موضوع که دستکاری تعهدات اختیاری، هزینه‌بر نبوده و اثرات آن به‌راحتی قابل تشخیص نیست، کاربرد بسیاری پیدا کرده است. مدل دیچو که در سال ۱۹۹۵ ارائه شده، از جمله پرکاربردترین این مدل‌ها است که در پژوهش حاضر استفاده شده است.

کیفیت حسابرسی

کیفیت حسابرسی زمانی تأیید می‌شود که در نتیجه آن، این اطمینان به وجود آید که صورت‌های مالی فاقد هرگونه اشتباه و تقلب‌اند. به بیانی دیگر، کیفیت حسابرسی به معنای ارزیابی و استنباط بازار از توانایی حسابرسان در کشف تحریف‌های بااهمیت موجود در صورت‌های مالی یا سیستم حسابداری و گزارش موارد بااهمیت کشف‌شده است. بر طبق نمایندگی تئوری، حسابرسی ابزار کنترلی است که فعالیت‌های

فرصت‌طلبانه مدیریت را حذف می‌کند یا کاهش می‌دهد. دلایل تقاضای بازار سرمایه برای خدمات حسابرسی باکیفیت در سه بعد برشمرده می‌شوند: بعد اول، نقش نظارتی؛ نقش نظارتی برای کاهش هزینه‌های نمایندگی است و مالکان برای نظارت بر نماینده اتخاذ می‌کنند. بعد دوم، نقش اطلاعاتی؛ حسابرسی نوعی وسیله برای افزایش کیفیت اطلاعات مالی بوده که از نظر سرمایه‌گذاران بسیار حائز اهمیت است و بعد سوم، نقش تضمین‌کنندگی؛ حسابرسان با ضمانت‌کردن کیفیت اطلاعات، هزینه دعوی حقوقی را کاهش می‌دهند و مدیران را در برابر سایرین بیمه می‌کنند [۱]. معیارهای کیفیت حسابرسی در پژوهش‌های مختلف به تکرار استفاده شده‌اند. این معیارها را به دو دسته خروجی و ورودی تقسیم کرده‌اند. دسته خروجی شامل تجدید ارائه ارقام، نوع گزارش حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی، ارائه خدمات غیرحسابرسی و دسته ورودی شامل اندازه حسابرسی، تخصص در صنعت، حق الزحمه حسابرسی، حق الزحمه غیرعادی، تداوم تصدی حسابرسان و استقلال حسابرسان [۳]. در پژوهش حاضر، با توجه به ماهیت مدل‌ها و داده‌ها سعی شد معیارهایی از هر دو جنبه ورودی و خروجی بررسی شوند.

اندازه شرکت حسابرسی و مدیریت سود

دی آنجلو [۳۰] نخستین فردی بود که به تحلیل ارتباط بین کیفیت حسابرسی و اندازه شرکت از دیدگاه نظری پرداخت. از دیدگاه او، حسابرسان بزرگ‌تر، دارای تنوع درآمدی به دلیل داشتن پرتفوی از مشتریان بزرگ‌ترند؛ از این رو، رشد و ادامه حیات آنها کمتر به مشتریانشان وابسته است. شرکت‌های بزرگ‌تر قادرند برای آموزش کارکنان و استفاده از

سینت [۴۸] تغییر حسابرس به کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به اتکاپذیری صورت‌های مالی منجر و اعتبار حسابرسی از دیدگاه آنان کاسته می‌شود؛ و نیز هزینه‌های حسابرسی برای هر دو طرف افزایش می‌یابند. علاوه بر آن، کاهش دوره تصدی، احتمال افزایش گزارش ارقام تعهدی اختیاری را بیشتر می‌کند و بازار نیز به اعلام سود شرکت واکنش کمتری نشان می‌دهد [۴۲]. همچنین، دوره تصدی طولانی‌تر حسابرس به ایجاد روابط دوستانه‌تری با مدیریت شرکت منجر می‌شود که به استقلال حسابرس لطمه می‌زند و چرخش دوره‌ای حسابرس پیشنهاد می‌شود [۲۸]. در مجموع، تأثیر دوره تصدی بر مدیریت سود پیچیده بوده است [۲۹]. درخور ذکر است در ایران، سازمان بورس اوراق بهادار، چرخش مؤسسه‌های حسابرسی را از سال ۱۳۹۰، در قالب قانون برای دوره زمانی ۴ ساله الزامی کرده است.

نوع گزارش و مدیریت سود

ارتباط بین ارقام تعهدی اختیاری و ریسک ذاتی حسابرسی از دو جنبه بررسی می‌شود؛ اول: ارقام تعهدی به منزله ابزاری در دست مدیران برای دستکاری در سود معرفی شده‌اند که در راستای منافع شخصی آنها استفاده می‌شوند. دوم: ارقام تعهدی به منزله چالشی در پیش‌روی حسابرسان بوده که به حساب‌های ریسکی مانند حساب‌های دریافتنی و موجودی‌ها مرتبط‌اند. حسابرسان با استفاده از اصل محافظه‌کاری باید سطح مطلوب ریسک حسابرسی را تعیین کنند. به عبارت دیگر، با در نظر گرفتن احتمال وجود مدیریت ریسک در شرکت‌های بررسی شده، نوع گزارش خود را تعدیل کنند [۱۸]. در استانداردهای حسابرسی سه نوع اظهارنظر تعدیل شده با عناوین «اظهارنظر مشروط»، «اظهارنظر مردود» و «عدم اظهارنظر» وجود دارد.

روش‌های نوین حسابرسی، بیشتر هزینه کنند که به افزایش توان رقابتی آنها منجر می‌شود. همچنین، وابستگی کمتر به یک مشتری خاص به تسلیم‌نشدن در برابر فشارهای مشتریان برای دریافت اظهارنظر مقبول یا انجام سود منجر می‌شود. بنا بر پژوهش آسن [۲۱] شرکت‌های حسابرسی شده توسط حسابرسان بزرگ نسبت به سایر شرکت‌ها مدیریت سود کمتری داشته‌اند. هوگوت [۳۸] نیز در پژوهش خود نشان داد کیفیت حسابرسی و وابستگی کمتر به نحوه ارائه صورت‌های مالی مشتریان در شرکت‌های حسابرسی بزرگ‌تر بیشتر است. در کنار این مباحث، شواهدی نیز وجود دارد که شرکت‌هایی با تعهدات اختیاری بالاتر فرصت بیشتری برای مدیریت سود افزایش خواهند داشت و انگیزه بیشتری نیز برای به‌کارگیری شرکت‌های حسابرسی بزرگ برای اعتباربخشی به سود خود دارند که به تمرکز بازار بر شرکت‌های بزرگ حسابرسی منجر می‌شود [۳۵]. این افزایش تمرکز به کاهش کیفیت حسابرسی منجر می‌شود؛ به‌ویژه اگر تعداد شرکت‌های حسابرسی بزرگ بسیار اندک باشد. در این موارد، مشتریان این شرکت‌ها تعهدات اختیاری بیشتری دارند و حسابرسان تمایل کمتری به گزارش و صرف وقت بیشتر برای کشف آن داشته‌اند [۳۵].

دوره تصدی و مدیریت سود

صاحب‌نظران معتقدند ارقام تعهدی اختیاری در صورت وجود دوره تصدی کوتاه‌مدت (۲ تا ۳ سال) در مقایسه با میان‌مدت (۴ تا ۸ سال) بیشتر وجود داشته‌اند [۲۲]. در همین راستا تئوری یادگیری در حرفه حسابرسی بیان می‌کند حسابرسان برای آشنایی و شناخت هر مشتری به زمان نیاز دارند تا بتوانند حسابرسی مؤثر و کارایی را ارائه دهند [۴۰]. بنابر نظر

بدهی سخت‌گیرانه‌تر برای جلوگیری از نقض قرارداد و حفظ توان پرداخت اقساط، انگیزه بیشتری برای مدیریت سود دارند [۳۳]. در صورت گزارش زیان، احتمالاً مدیران مشکلات جدی‌تری خواهند داشت که حتی پنهان کردن آن از کارکنان شرکت که به وجود و تداوم مشکلات شرکت شک کرده‌اند، نیز امکان‌پذیر نخواهد بود. همچنین، در زمان بحران، شرکت‌ها تحت نظارت بیشتر حسابرسان، وام‌دهندگان و سهام‌داران قرار می‌گیرند که در نتیجه، اختیارات مدیران برای دستکاری سود کمتر می‌شود [۲۷].

معیار سنجش نااطمینانی اقتصادی

در این مقاله، از معیار فشار بازار ارز به‌عنوان شاخصی مناسب در تحلیل نوسانات بازار ارز برای سنجش عدم تعادل اقتصاد و وقوع بحران‌های ارزی و به تصویر کشیدن شرایط نااطمینانی اقتصادی استفاده شده است [۵۰].

رژیم نرخ ارز در بیشتر کشورها و به‌خصوص در کشورهای درحال توسعه بین دو سیستم نرخ ارز کاملاً شناور و ثابت قرار دارد. در این موارد، سیاست‌گذار پولی، درجه‌ای از شناور بودن نرخ ارز را می‌پذیرد و با خرید و فروش ذخایر خارجی در بازار مداخله می‌کند. در چنین رژیم‌هایی توجه صرف به ذخایر خارجی یا نوسانات نرخ ارز اسمی برای تعیین میزان فشار بر بازار ارز گمراه‌کننده خواهد بود؛ بنابراین، معیاری مورد نیاز است که تغییرات نرخ ارز و ذخایر خارجی را به‌طور هم‌زمان در نظر بگیرد؛ بنابراین، در پژوهش حاضر، به‌منظور توضیح شرایط نااطمینانی اقتصاد از نوسانات نرخ ارز و مدل فشار بر بازار ارز استفاده شده است. درحقیقت شاخص فشار بازار ارز، یکی از شاخص‌های مهمی است که در مطالعات مرتبط با بحران‌های ارزی از آن استفاده

مدیران همواره تلاش می‌کنند گزارش‌های حسابرسی، وضعیت شرکت را به‌نحو مطلوب نشان دهند و به‌صورت مقبول ارائه شوند. پژوهش‌های پیشین نشان دادند کیفیت حسابرسی در شرکت‌های دارای اظهارنظر تعدیل‌شده، بیشتر دیده شده است [۳]. گزارش حسابرسی تعدیل‌شده، نشانه‌ای از استقلال حسابرس نیز هست؛ به آن معنا که حسابرس مستقل، راحت‌تر می‌تواند بدون ترس از دست دادن مشتری، گزارش تعدیل‌شده ارائه کند. علاوه بر آن، کاپلان و ویلیامز [۳۹] معتقدند حسابرسان برای محافظت خود در برابر دعاوی حقوقی، گزارش‌های تعدیل‌شده ارائه می‌دهند.

نااطمینانی اقتصادی و مدیریت سود

روش‌های متفاوتی برای بررسی چرایی و چگونگی دستکاری سود توسط مدیران وجود دارند. شناسایی و اندازه‌گیری مدیریت سود آسان نیست و عموماً با استفاده از تعهدات اختیاری انجام می‌شود [۲۰]. بیشتر مطالعات تجربی درباره مدیریت سود بر انگیزه‌های فردی مدیران تمرکز داشته‌اند و اثرات محیط کلان اقتصادی در این مطالعات، کمتر بررسی و تحلیل شده‌اند؛ ازاین‌رو، بررسی تأثیر شرایط نااطمینانی اقتصادی بر مدیریت سود مهم جلوه می‌نماید؛ زیرا تصمیم به دستکاری سود براساس دیدگاه‌های سرمایه‌گذاران و جلب توجه آنها اتخاذ می‌شود. مدیران شرکت‌های متأثر از بحران، تمایل بیشتری به دستکاری سود دارند تا از کاهش عمده قیمت سهام جلوگیری کنند و کمتر جریمه شوند [۲۴]. علاوه بر آن، بعضی از قراردادهای بدهی بر مبنای سودآوری شرکت بسته می‌شوند که با مدیریت سود می‌توان از نوسانات به ضرر شرکت جلوگیری کرد. در شرایط بحران، شرکت‌های دارای قراردادهای

با فرض انتقال کامل سرمایه خواهیم داشت:

$$\Delta \delta = \Delta i + \Delta i^* \quad (6)$$

ارتباط پولی میان داخل و خارج از کشور با استفاده از معادلات ۳ و ۴ عبارت است از:

$$\Delta f - \Delta f^* = \Delta d^* - \Delta P + \beta \Delta y - \alpha \Delta i - \Delta P^* - \beta^* \Delta y^* + \alpha^* \Delta i^* \quad (7)$$

با ترکیب معادلات ۵، ۶ و ۷ و اینکه $\alpha^* = \alpha$ خواهیم داشت:

$$\Delta e - \Delta f + \Delta f^* = -\Delta d^* + \Delta d + \beta \Delta y + \theta - \beta^* \Delta y^* + \alpha \Delta \delta \quad (8)$$

در این مدل محاسبه EMP تفاوت نسبی در پویایی عرضه و تقاضای پول و مداخله در دو کشور را منعکس خواهد کرد؛ بنابراین:

$$EMP = \Delta f - \Delta f^* + \Delta e \quad (9)$$

$$H^d = kPYe^{-\alpha i} \quad (10)$$

$$H_t = \mu B_t = \mu(D_t + F_t) \quad (11)$$

با گرفتن اولین تفاضل از معادله ۱۱ خواهیم داشت:

$$H_t - H_{t-1} = \mu[(D_t - D_{t-1}) + (F_t - F_{t-1})] \quad (12)$$

$$\frac{\Delta H_t}{H_{t-1}} = \frac{\mu(\Delta D_t + \Delta F_t)}{H_{t-1}} = \frac{\mu(\Delta D_t + \Delta F_t)}{\mu B_{t-1}} \quad (13)$$

$$\frac{\Delta H_t}{H_{t-1}} = \frac{\Delta D_t}{B_{t-1}} + \frac{\Delta F_t}{B_{t-1}} \quad (14)$$

$$\Delta h_t = \Delta d_t + \Delta f_t \quad (15)$$

شرایط تعادل پولی عبارت است از:

$$H^s = H^d \quad (16)$$

تئوری قدرت خرید نیز با معادله ۱۷ بیان می‌شود. t

$$P = EP^* \quad (17)$$

با جایگذاری معادلات ۱۰ و ۱۱ در ۱۶ معادله، ۱۸ به دست می‌آید:

$$kPY = \mu(F + D) \quad (18)$$

با جایگزینی معادله ۱۸ در معادله ۱۷، نتیجه

حاصل عبارت است از:

می‌شود. تعبیر ساده این شاخص این است که در مواقع بحرانی، هم نرخ ارز افزایش می‌یابد (یعنی ارزش پول داخلی کاهش می‌یابد) و هم ذخایر ارزی کاهش می‌یابند که هر دو نشان از وضعیت نامساعد اقتصاد و وجود نااطمینانی دارد. در واقع فلسفه استفاده از این شاخص این است که بررسی تغییرات نرخ ارز به تنهایی وضعیت بحرانی را نشان نمی‌دهد؛ زیرا ممکن است نرخ ارز ثابت بماند؛ اما ذخایر ارزی به اتمام باشد؛ به این دلیل تغییرات هم‌زمان نرخ ارز و ذخایر ارزی مهم است. با توجه به اینکه نرخ مبادلات ارزی، نقش مهمی در صادرات و واردات دارد، ثبات نرخ ارز می‌تواند موجب انسجام آسان‌تر کسب‌وکارها و نیز تعیین راحت‌تر سود سرمایه‌گذاری در یک کشور خارجی و کاهش سطح نااطمینانی شود. درخور ذکر است در این مطالعه، برای اندازه‌گیری فشار بازار ارز از مطالعه ویمارک [۵۰] استفاده شده است.

نحوه محاسبه شاخص فشار بازار ارز

مدل گیرتون و روپر [۳۷] براساس شرایط تعادل

پول بیان شده در معادلات ۱ و ۲ تنظیم شده است.

$$H^s = \mu B = \mu(D + F) = PY\beta e^{-\alpha i} = H^d \quad (1)$$

$$H^{s*} = \mu B^* = \mu^*(D^* + F^*) = P^*Y^*\beta^* e^{-\alpha i^*} = H^{d*} \quad (2)$$

می‌توان معادلات را به شکل لگاریتمی و تفاضل

مرتبه اول نوشت:

$$\Delta h^s = \Delta d + \Delta f = \Delta p + \beta \Delta y - \alpha \Delta i = \Delta h^d \quad (3)$$

$$\Delta h^{s*} = \Delta d^* + \Delta f^* = \Delta p^* + \beta^* \Delta y^* - \alpha^* \Delta i^* = \Delta h^{d*} \quad (4)$$

گیرتون و روپر، انحراف از برابری قدرت خرید را

مجاز می‌دانند؛ بنابراین:

$$\Delta P = \Delta P^* + \Delta e + \Delta \theta \quad (5)$$

مقدار مثبت EMP دلالت بر افزایش فشار بازار ارز و ایجاد شرایط نااطمینانی در اقتصاد کلان است.

پیشینه پژوهش

منصورفر [۱۹] در پژوهشی ارتباط بین عدم تقارن اطلاعاتی با ابعاد مختلف مدیریت سود با نقش تعدیل‌گری کیفیت حسابرسی را بررسی کرد. برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی به کمک تحلیل عاملی، یک شاخص ترکیبی با استفاده از متغیرهای دوره تصدی حسابرس، اندازه مؤسسه حسابرسی، ارقام تعهدی اختیاری و تخصص حسابرس در صنعت ساخته شده است. برای اندازه‌گیری عدم تقارن اطلاعاتی نیز از قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام، استفاده و در بین ۱۰۶ شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۶ آزمون شد. نتایج حاکی از آن بود که وجود کیفیت حسابرسی، شدت تأثیر منفی عدم تقارن اطلاعاتی بر مدیریت سود را تا حد چشم‌گیری کاهش می‌دهد. قدیمی [۱۵] به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی حسابرسان معتمد سازمان بورس اوراق بهادار بر کیفیت گزارشگری مالی پرداخت. در این پژوهش، ۱۲۹ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۴ ساله ۱۳۹۱-۱۳۹۴ مطالعه شدند. نتایج نشان دادند کیفیت حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی، تأثیر مثبت و معناداری داشته و کیفیت گزارشگری مالی پس از وضع دستورالعمل ماده ۱۰ بهبود یافته است. حمیدیان [۷] به بررسی اثر تعدیلی حمایت از سرمایه‌گذاران بر ارتباط بین بحران مالی و کیفیت حسابرسی و ارتباط بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود در بین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. بدین منظور، تعداد ۱۲۷ شرکت در یک دوره زمانی ۸ ساله بین سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نمونه آماری در نظر گرفته شدند. داده‌ها با استفاده از رگرسیون لجستیک تحلیل شدند و نیز برای بررسی کیفیت

$$k(EP^*)Y = \mu(F + D) \quad (19)$$

با گرفتن لگاریتم و اولین تفاضل از معادله بالا به معادله زیر حاصل می‌شود:

$$\Delta P^* - \Delta e + \Delta y = \Delta f + \Delta d \quad (20)$$

$$-\Delta f - \Delta e = -(\Delta P^* + \Delta y - \Delta d) \quad (21)$$

با این فرض که $EMP = \Delta f + \Delta e$ ، شاخص EMP به صورت زیر بیان می‌شود:

$$EMP = \Delta P^* + \Delta y - \Delta d \quad (22)$$

معادله زیر بیان‌کننده ارتباط پویا بین نرخ ارز، ذخایر خارجی و متغیرهای برونزا از قبیل تولید واقعی داخلی و خارجی، عرضه پول خارجی، تغییر در نرخ بهره پوشش داده نشده و انحراف از PPP است.

$$\Delta e = -(\Delta h^* + \beta \Delta y - \beta^* \Delta y^* - \theta + \alpha \Delta \delta - \Delta d) - \Delta f \quad (23)$$

زمانی که مداخله وجود ندارد یا $\Delta f = 0$ است، تمام فشار بر بازار ارز از طریق تغییرات در نرخ ارز کاملاً شناور حذف می‌شود و بنابراین، $\Delta e = -EDC = EMP$ که EDC تقاضای اضافی پول است. اگر بانک مرکزی تلاش کند نوسانات نرخ ارز را با مداخله مستقیم در بازار ارز (با خرید و فروش ذخایر خارجی) کنترل کند، مدل ویژه گبرتون و روپر به شکل زیر بیان می‌شود:

$$EMP = \Delta e + \gamma \Delta f \quad (25)$$

با این فرض که تغییر در عرضه پول خارجی با تغییرات اعتبارات داخلی و ذخایر خارجی تعیین می‌شود ($\Delta h^{s*} = \Delta d^* + \Delta f^*$)، شاخص فشار بر بازار ارز برابر است با: (۲۶) $EMP = \Delta e - \Delta f$ که در آن فشار بازار ارز، Δe تغییرات نرخ ارز و Δf تغییرات ذخایر خارجی بانک مرکزی است. شایان ذکر است براساس مقدار و علامت EMP ، شرایط بازار ارز تحلیل می‌شود؛ به این ترتیب که

پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر کیفیت تعهدات در بین شرکت‌های تولیدی پذیرفته‌شده در بورس نیجریه پرداخت. ۵۳ شرکت در طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷، بررسی و با استفاده از روش حداقل مربعات آزمون شدند. نتایج حاکی از آن بودند که اندازه شرکت حسابرسی تأثیر منفی و بااهمیتی بر تعهدات داشته است؛ در حالی که دوره تصدی تأثیر منفی و کم‌اهمیتی را نشان می‌دهد. الوارد [۲۲] در پژوهشی مدیریت سود را از دیدگاه بین‌الملل بررسی کرد و به این موضوع پرداخت که آیا حسابرسی، مدیریت سود را کمتر می‌کند و آیا این رابطه از بحران اقتصادی تأثیر می‌گیرد یا خیر. به این منظور، ۳۸۳۰ سال شرکت پذیرفته‌شده در بورس‌های آمریکا، انگلیس، ژاپن، ایتالیا، فرانسه و اسپانیا در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹، بررسی و با استفاده از رگرسیون تحلیل شدند. نتایج نشان دادند بزرگی مؤسسات حسابرسی و تخصص به کاهش مدیریت سود در بحران اقتصادی منجر شده است. همچنین، دوره تصدی تأثیر مستقیمی بر تعهدات شرکت‌ها دارد. اراد [۴۴] در پژوهشی روی ۱۱۷ شرکت پذیرفته‌شده در بورس عمان در فاصله سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۴ به بررسی ارتباط بین جریان‌ات نقدی و تعهدات با قیمت سهام شرکت‌ها پرداخت و این موضوع را بررسی کرد که آیا بحران سال ۲۰۰۸ بر رابطه فوق‌الذکر اثرگذار است یا خیر. کیفیت حسابرسی با استفاده از اندازه شرکت و دوره تصدی آن به‌عنوان نقش تعدیل‌گر آزمون شد. نتایج حاصله نشان‌دهنده تأثیر بااهمیت کیفیت حسابرسی بر رابطه بین تعهدات و قیمت سهام بوده‌اند. لویز [۴۱] به بررسی ارتباط بین دستکاری سود و کیفیت حسابرسی بر مبنای رفتار تعهدات اختیاری در بین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس پرتغال پرداخت. نمونه شامل ۴۷۲۳ شرکت در بین سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ بوده است. برای

حسابرسی از بزرگی شرکت و برای مدیریت سود از مدل دیچو و همکاران (۱۹۹۵) استفاده شد. نتایج حاکی از وجود ارتباط بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود بوده است که حمایت از سرمایه‌گذاران این رابطه را تعدیل می‌کند. ابراهیمی [۱] در پژوهشی به بررسی ارتباط بین ارتباطات سیاسی، کیفیت حسابرسی، بحران مالی و هزینه‌های نمایندگی پرداخته و آن را در ۱۰۳ شرکت پذیرفته‌شده در بورس در دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ و با استفاده از مدل رگرسیونی چندگانه آزمون کرده است. ارتباطات سیاسی با استفاده از معیار بدهی بلندمدت و کیفیت حسابرسی با استفاده از بزرگی مؤسسه حسابداری سنجیده شدند و نتایج نشان دادند کیفیت حسابرسی اثر منفی و معناداری بر هزینه‌های نمایندگی و بحران مالی در شرکت‌ها دارد. بلندن [۲۳] پژوهشی با هدف بررسی دوره تصدی شرکت حسابرسی و ارتباط آن با کیفیت حسابرسی انجام داد. نمونه آزمون‌شده، شرکت‌های دارای شاخص S&P ۳۵۰ اروپایی در بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۶ بوده است. برای آزمون کیفیت حسابرسی از سه شاخص تعهدات اختیاری، تفاوت بین سود گزارش‌شده و سود مدیریت‌شده و تجدید ارائه حسابداری استفاده شد. نتایج نشان دادند شرکت‌هایی که بیش از ۱۰ سال با یک حسابرس کار می‌کنند، از کیفیت حسابرسی پایینی برخوردار نیستند. چرسان [۲۵] در پژوهش خود به تعیین کیفیت خدمات حسابرسی و مؤلفه‌های آن پرداخت. بدین منظور، از پیشنهادات افراد حرفه‌ای و مطلع از استانداردهای آموزش بین‌الملل استفاده کرده که معیارهایی مانند عدم ارائه خدمات مالی، بزرگی شرکت حسابرسی، تغییر حسابرس، دوره تصدی، حق‌الزحمه، استرس کاری، زمان، جنسیت، میزان تحصیلات و نوع گزارش برای بهبود کیفیت حسابرسی معرفی شده‌اند. آلفانمیلاو [۴۳] در

پس‌رویدادی است. داده‌های موردنیاز از سایت کدال و نرم‌افزار ره‌آورد نوین و گزارش‌های حسابرسی و صورت‌های مالی شرکت‌ها و اطلاعات مبانی نظری و پیشینه از پایگاه‌های علمی معتبر داخل و خارج از کشور استخراج شده‌اند.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری شامل کلیه شرکت‌های تولیدی پذیرفته‌شده در بورس تهران در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ به شرح نگاره (۱) در نظر گرفته شده است. درخور ذکر است مؤسسات مالی و بانک‌ها به دلیل ماهیت خاص فعالیت آنها از جامعه حذف شده‌اند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل رگرسیون چندعاملی بهره گرفته شد. برای سنجش تعهدات از مدل جونز تعدیل شده استفاده شد. نتایج حاکی از آن بودند که سطح مدیریت سود در بین شرکت‌هایی که توسط شرکت‌های حسابرسی بزرگ‌تر حسابرسی شده‌اند، پایین‌تر از سایر شرکت‌ها بوده است.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش و جمع‌آوری داده‌ها

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی است. از لحاظ شیوه انجام، توصیفی همبستگی بوده که از مدل‌های رگرسیونی برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. همچنین، از لحاظ زمان جمع‌آوری داده‌ها،

نگاره ۱. نمونه انتخابی

۳۳۷	تعداد کل شرکت‌های تولیدی پذیرفته‌شده در طی دوره بررسی شده
	کسر می‌شود:
۵۷	شرکت‌هایی که قبل از سال ۱۳۸۹ در بورس پذیرفته شده نباشند
۵۹	شرکت‌هایی که سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند ماه نبوده یا دوره مالی خود را تغییر داده باشند
۴۵	شرکت‌هایی که سهام آنها به‌طور مداوم در بورس معامله شده و توقف معاملات بیش از یک ماه داشته باشند
۶۳	شرکت‌هایی که اطلاعات آنها به‌طور کامل در دسترس نباشد
۱۱۳	تعداد شرکت‌های نمونه

الگوها و متغیرها

هدف از این پژوهش، بررسی ارتباط بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود تصنعی در شرایط ناطمینانی اقتصادی و بروز بحران ارزی است. به این منظور، مدل زیر با توجه به مبانی نظری و با در نظر گرفتن پیشینه پژوهش تحلیل شده است:

$$AEM_{it} = \beta_1 AQ_{it} + \beta_2 EMP_{it} + \beta_3 EMP_{it} \times AQ_{it} + \beta_4 X_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آن AEM مدیریت سود، AQ کیفیت حسابرسی، EMP شاخص فشار بازار ارز و X برداری از متغیرهای کنترلی است. منابع اطلاعاتی و تعریف هر یک از متغیرهای مدل مدنظر در نگاره (۲) خلاصه شده‌اند. شایان ذکر است در انتخاب

با در نظر گرفتن شرایط ذکرشده، تعداد ۱۱۳

شرکت به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

فرضیه‌ها

فرضیه ۱: استفاده از حسابرسی بزرگ، اثرات ناطمینانی اقتصادی بر مدیریت سود تعهدی را کاهش می‌دهد.

فرضیه ۲: افزایش دوره تصدی، اثرات ناطمینانی اقتصادی بر مدیریت سود تعهدی را کاهش می‌دهد.

فرضیه ۳: گزارش حسابرسی غیراستاندارد، اثرات ناطمینانی اقتصادی بر مدیریت سود تعهدی را افزایش می‌دهد.

متغیرهای کنترلی از پژوهش حسنی [۶] و الوارد [۲۲] بهره گرفته شده است.

نگاره ۲. متغیرهای استفاده شده در مدل، تعاریف و منابع آماری

منبع	تعریف	متغیر
خواجهوی [۹]	معیار اول: اندازه یا بزرگی مؤسسه حسابرسی معیار کیفیت حسابرسی است. به این ترتیب که اگر حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد، عدد یک و در غیر این صورت، عدد صفر لحاظ می‌شود.	کیفیت حسابرسی AQ
رحیمیان [۱۰]	معیار دوم: دوره تصدی، معیار کیفیت حسابرسی است. به این ترتیب که اگر در پایان سال t-1 دوره تصدی حسابرس ۴ سال و بیشتر باشد، عدد ۱ و در غیر این صورت، عدد صفر لحاظ می‌شود.	
خدای پور [۸]	معیار سوم: نوع گزارش حسابرسی، معیار کیفیت حسابرسی است. به این ترتیب که اگر گزارش به صورت مقبول ارائه شود، عدد صفر و در غیر این صورت، عدد یک لحاظ می‌شود.	
الوارد [۲۲]	لگاریتم طبیعی ارزش بازار سهام شرکت	Size اندازه
حسینی [۶]	برابر است با مقادیر خطای مدل جونز تعدیل شده (۱۹۹۱) که دیچو و همکاران مطرح کردند.	مدیریت سود اقلام تعهدی AEM
حسینی [۶]	برابر است با نسبت سود عملیاتی پس از مالیات به ارزش دفتری دارایی‌ها	نسبت سودآوری عملیاتی OPR
الوارد [۲۲]	برابر است با نسبت ارزش دفتری بدهی‌ها به ارزش دفتری دارایی‌ها	DR نسبت بدهی
الوارد [۲۲]	برابر است با نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام	MBV فرصت رشد
حسینی [۶]	برابر است با نسبت جریان نقد عملیاتی به ارزش دفتری دارایی‌ها	CF نسبت جریان نقد عملیاتی
وی مارک [۵۰]	شاخص فشار بازار ارز	نااطمینانی اقتصادی

یافته‌های پژوهش

روند داده‌ها و ارتباط بین آنها و توزیع

تقریبی شان منجر می‌شود. مهم‌ترین آماره‌های توصیفی مرتبط با متغیرها در نگاره (۳) ارائه

آمار توصیفی نشان‌دهنده آماره‌های پراکنندگی

و مرکزی است که آگاهی از آنها به درک بهتر می‌شوند.

نگاره ۳. آمار توصیفی

نوع گزارش	دوره تصدی	اندازه حسابرس	نسبت بدهی فرصت رشد	سودآوری عملیاتی	اندازه شرکت	جریان نقد عملیاتی	شاخص فشار بازار ارز	مدیریت سود تعهدی		
میانگین	۰/۶۲۱	۰/۵۶۸	۰/۲۰۳	۲/۷۸۵	۰/۵۸۰	۰/۰۹۲	۲۷/۹۵۵	۰/۸۵۸	۰/۱۸۸	۰/۱۴۳
میانه	۰/۷۰۱	۰/۶۸۰	۰/۰۰۰	۲/۳۷۱	۰/۵۶۳	۰/۰۷۶	۲۷/۹۱۰	۰/۰۸۴۸	۰/۰۹۱	۰/۰۷۴
حد اکثر	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱۵/۵۷۸	۳/۰۶۰	۰/۵۹۰	۳۱/۸۹۴	۲/۴۰۳	۱/۰۵۰	۶/۴۱۲
حداقل	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۰۸	۰/۰۱۲	- ۰/۳۰۱	۲۴/۶۳۹	- ۰/۳۰۱	- ۱/۱۲۱	۰/۰۴۱	
انحراف معیار	۰/۴۸۵	۰/۴۹۵	۰/۴۰۳	۱/۹۷۸	۰/۳۰۷	۰/۱۱۷	۱۳/۴۳۶	۰/۷۵۸	۰/۴۰۳	
چولگی	- ۰/۵۰۳	- ۰/۲۷۶	۱/۴۷۰	۱/۹۶۵	۲/۸۸۰	۰/۶۰۱	۰/۱۹۵	۱۹/۱۷۷	- ۰/۵۶۳	۱۱/۷۸۴
کشیدگی	۱/۲۵۳	۱/۰۷۶	۳/۱۶۳	۹/۱۳۰	۲۱/۸۸۰	۵/۰۶۳	۲/۹۳۴	۳۶۹/۴۹۴	۲/۱۵۹	۱۶۸/۸۸۵

آمار استنباطی

مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی

مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی، طبق مدل دیچو و همکاران [۳۱] استخراج شده است که متغیرها در نگاره (۴) تعریف شده‌اند. بعد از برآورد این مدل، رگرسیون جملات اخلال رگرسیون، برآورد و مدیریت سود در نظر گرفته شد.

برای مثال، داده‌های نسبت بدهی نشان‌دهنده آن است که میانگین، ۰/۵۸۰ و میانه آن، ۰/۵۶۳ است و در محدوده حداکثری و حداقلی ۳/۰۶۰ و ۰/۰۱۲ قرار گرفته است. میزان حداکثر ۳/۰۶۰ در مواقعی به وجود می‌آید که شرکت زیان انباشته داشته باشد و نشان‌دهنده شرایط نامناسب شرکت‌ها است.

نگاره ۴. متغیرهای مدل مدیریت سود و محاسبه آنها

TACC _{i,t} کل اقلام تعهدی	نسبت تفاوت بین سود عملیاتی و جریان نقد عملیاتی به کل دارایی‌های اول دوره.
REV _{i,t} تغییرات درآمدها	نسبت تفاوت بین درآمدهای عملیاتی دو دوره متوالی به کل دارایی‌های اول دوره.
REC _{i,t} تغییرات دریافتی‌ها	نسبت تفاوت بین حساب‌های دریافتی تجاری دو دوره متوالی به کل دارایی‌های اول دوره.
PPE _{i,t} اموال، ماشین‌آلات	نسبت اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات به کل دارایی‌های اول دوره.
E _{i,t} باقی‌مانده مدل	تفاوت بین اقلام تعهدی واقعی و اقلام تعهدی برآوردی که بیان‌کننده اقلام تعهدی اختیاری است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول

می‌کند. درخور ذکر است در ایران، تنها شرکت بزرگ و دولتی در زمینه حسابرسی، سازمان حسابرسی است. مدل رگرسیونی و نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته به شرح نگاره (۵) ارائه شده‌اند.

در این بخش به منظور آزمون فرضیه اول از معیار اندازه حسابرس برای سنجش کیفیت حسابرسی استفاده شده است؛ به این معنا که در صورت وجود حسابرس بزرگ، این متغیر، مقدار یک را اختیار

نگاره ۵. مدل و نتایج آزمون فرضیه اول

$$AEM_{it} = \beta_1 Auditor\ size_{it} + \beta_2 EMP_{it} + \beta_3 EMP_{it} \times Auditor\ size_{it} + \beta_4 size_{it} + \beta_5 DR_{it} + \beta_6 MBV_{it} + \beta_7 CF_{it} + \varepsilon_{it}$$

نتیجه	سطح معنی‌داری	T آماره	انحراف معیار	ضریب	متغیر
تأیید	۰/۰۳۴	۲/۱۲۴	۰/۰۳۶	۰/۰۷۸	اندازه حسابرس
تأیید	۰/۰۰۰	۴/۷۹۸	۰/۰۰۵	۰/۰۲۴	فشار بازار ارز
تأیید	۰/۰۲۳	- ۲/۲۷۸	۰/۰۰۷	-۰/۰۱۶	تعامل بحران و اندازه حسابرس
تأیید	۰/۰۰۰	۵/۴۴۷	۰/۰۰۷	۰/۰۳۹۶	اندازه شرکت
رد	۰/۵۹۶	۰/۲۵۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	نسبت جریان نقد عملیاتی
تأیید	۰/۰۲۶	۲/۲۳۳	۰/۰۲۴	۰/۰۵۳	نسبت بدهی
رد	۰/۱۸۷	-۱/۳۲۱	۰/۰۰۲	-۰/۰۰۳	فرصت رشد
تأیید	۰/۰۰۰۰	-۴/۹۸۷	۰/۲۰۱	-۱/۰۰۶	جزء ثابت
		۲/۷۶۶	F آماره	۰/۲۸۳	ضریب تعیین تعدیل‌شده
		۰/۰۰۰	معناداری مدل	۲/۵۰	آماره دوربین واتسون

تصنعی بیشتری نسبت به سایر شرکت‌ها خواهند داشت و رابطه بین حسابرسی توسط سازمان

نتایج به‌دست‌آمده نشان دادند اگر سازمان حسابرسی، شرکت‌ها را حسابرسی کند، مدیریت سود

ضریب ۰/۱۵۳ بر مدیریت سود اثرگذارند و با افزایش اندازه شرکت و نسبت بدهی‌های آن، انتظار وجود مدیریت سود بیشتر است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم

در این بخش برای بررسی کیفیت حسابداری از معیار دوره تصدی حسابرس استفاده شده است. در صورتی که حسابرس دارای دوره تصدی بلندمدت (بر طبق قوانین بورس اوراق بهادار) ۴ سال داشته باشد، عدد یک و در غیر این صورت، عدد صفر لحاظ می‌شود. نتایج در نگاره (۶) ارائه شده‌اند.

حسابرسی و ارقام تعهدی اختیاری، مثبت و با ضریب ۰,۰۷۸ خواهد بود. همچنین، فشار بازار ارز نیز رابطه مستقیم و معناداری با ارقام تعهدی اختیاری شرکت دارد؛ یعنی در صورت وجود شرایط نااطمینانی اقتصادی و بحران اقتصادی، شرکت‌ها تمایل بیشتری به دستکاری سود خود دارند. نتایج حاصل از بررسی هم‌زمان وجود بحران ارزی و حسابداری توسط سازمان حسابداری نشان‌دهنده ضریب منفی ۰/۰۱۶ است. به بیان دیگر، در شرایط نااطمینانی اقتصادی، استفاده از حساب‌برسان سازمان حسابداری، مدیریت سود را کاهش می‌دهد؛ از این رو، فرضیه اول تأیید می‌شود. همچنین، نتایج حاکی از آن است که نسبت اندازه شرکت با ضریب ۰/۰۳۹۶ و نسبت بدهی با

نگاره ۶. مدل و نتایج آزمون فرضیه دوم

$AEM_{it} = \beta_1 TENURE_{it} + \beta_2 EMP_{it} + \beta_3 EMP_{it} \times TENURE_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 OPR_{it} + \beta_6 DR_{it} + \beta_7 MBV_{it} + \beta_8 CF_{it} + \varepsilon_{it}$					
نتیجه	سطح معنی‌داری	T آماره	انحراف معیار	ضریب	متغیر
تأیید	۰/۰۶۲	-۱/۸۷۱	۰/۰۰۹	-۰/۰۱۷	دوره تصدی حسابرس
تأیید	۰/۰۰۰	۲۱/۷۱۸	۰/۰۰۵	۰/۱۲۶	فشار بازار ارز
تأیید	۰/۰۰۰	-۳۴/۹۱۳	۰/۰۰۳	-۰/۱۰۶	تعامل بحران و دوره تصدی
رد	۰/۸۶۵	-۰/۱۶۹	۰/۰۸۲	-۰/۰۱۴	نسبت سودآوری عملیاتی
تأیید	۰/۰۴۴	۲/۹۹۴	۰/۰۰۱	۰/۰۰۳	نسبت جریان نقد عملیاتی
تأیید	۰/۰۷۲۶	-۰/۳۵۰	۰/۰۳۴	-۰/۰۱۲	نسبت بدهی
تأیید	۰/۰۹۹	۱/۶۵۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	فرصت رشد
تأیید	۰/۰۰۰	-۷/۲۱۵	۰/۰۰۴	-۰/۰۳۲	اندازه شرکت
تأیید	۰/۰۰۰	۹/۸۲۰	۰/۱۰۸	۱/۰۶۵	جزء ثابت
		۴/۰۸۸	F آماره	۰/۴۷۳	ضریب تعیین تعدیل‌شده
		۰/۰۰۰	معناداری مدل	۲/۴۳	آماره دوربین واتسون

سود با ضریب -۰/۰۱۷ به صورت منفی مرتبط است. همچنین، بحران اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌داری با ضریب ۰/۱۲۶ بر مدیریت سود دارد. همچنین، اثر هم‌زمان دوره تصدی و بحران اقتصادی به میزان -۰/۱۰۶ بر مدیریت سود نیز منفی و معنی‌دار است؛

نتایج به دست آمده برای آزمون فرضیه دوم با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته نشان می‌دهند افزایش دوره تصدی حسابرس (حداکثر ۴ سال) رابطه غیرمستقیم و معناداری با مدیریت سود دارد. به بیان دیگر، دوره تصدی بلندمدت با مدیریت

نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم

به منظور آزمون فرضیه سوم از معیار نوع گزارش حسابرسی برای سنجش کیفیت حسابرسی استفاده شده است. به این ترتیب که اگر گزارش حسابرسی غیراستاندارد (مشروط، مردود یا عدم اظهارنظر) باشد، مقدار متغیر مجازی یک و در غیر این صورت (گزارش مقبول)، صفر لحاظ می‌شود. نتایج تحلیل فرضیه سوم با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته در نگاره (۷) ارائه شده‌اند.

بدان معنا که افزایش دوره تصدی، تأثیر مستقیم بحران و نااطمینانی اقتصادی بر مدیریت تصنعی سود را کاهش می‌دهد؛ بنابراین، فرضیه دوم نیز تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، در شرایط نااطمینانی اقتصادی، دوره تصدی ۴ ساله باعث شد مدیریت سود در شرکت‌ها کمتر شود. همچنین، نتایج نشان می‌دهند نسبت جریان نقد عملیاتی با ضریب ۰/۰۰۳ و اندازه شرکت با ضریب ۰/۰۳۲- بر مدیریت سود اثر گذارند؛ بدان معنا که هرچه جریان نقد عملیاتی، بیشتر و اندازه شرکت کوچک‌تر باشد، احتمال مدیریت سود بیشتر است.

نگاره ۷. مدل و نتایج آزمون فرضیه سوم

$AEM_{it} = \beta_1 TYPE_{it} + \beta_2 EMP_{it} + \beta_4 EMP_{it} \times TYPE_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 MBV_{it} + \beta_6 DR_{it} + \beta_7 CF_{it} + \epsilon_{it}$					
نتیجه	سطح معنی داری	T آماره	انحراف معیار	ضریب	متغیر
تأیید	۰/۰۰۶	-۲/۷۳۹	۰/۰۱۵	-۰/۰۴۳	نوع گزارش حسابرسی
تأیید	۰/۰۰۰	۱۹/۶۳۲	۰/۰۰۱	۰/۰۳۶	فشار بازار ارز
تأیید	۰/۰۰۰	۲۵/۵۱۴	۰/۰۰۳	۰/۰۷۸	تعامل بحران و نوع گزارش
تأیید	۰/۰۹۱۷	۱/۶۹۴	۰/۰۰۳	۰/۰۰۶	فرصت رشد
رد	۰/۶۹۲	۰/۳۴۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	نسبت جریان نقد عملیاتی
رد	۰/۸۸۲	۰/۱۴۷	۰/۰۱۲	۰/۰۰۱	نسبت بدهی
تأیید	۰/۰۰۰	-۷/۷۱۵	۰/۰۰۵	-۰/۰۴۱	اندازه شرکت
تأیید	۰/۰۰۰	۹/۲۱۵	۰/۱۴۴	۱/۳۲۷	جزء ثابت
		۷/۷۳۰	آماره F	۰/۶۵۹	ضریب تعیین تعدیل شده
		۰/۰۰۰	معناداری مدل	۲/۵۱۰	آماره دوربین واتسون

۰/۰۷۸ برای تعامل بحران و نوع گزارش نشان می‌دهد ارائه گزارش حسابرسی غیراستاندارد، تأثیر نااطمینانی اقتصادی بر مدیریت و دستکاری در سود شرکت‌ها را تقویت می‌کند؛ از این رو، فرضیه سوم رد نمی‌شود. به بیانی دیگر، در شرایط بحران ارزی و نااطمینانی اقتصادی، ارائه گزارش غیراستاندارد، انگیزه مدیریت سود را کاهش نمی‌دهد، بلکه بیشتر می‌کند. همچنین، نتایج نشان‌دهنده تأثیر معکوس

نتایج نشان دادند گزارش غیراستاندارد، تأثیر منفی و معنی دار با ضریب ۰/۰۴۳- بر مدیریت سود دارد. به بیان دیگر، گزارش غیراستاندارد کاهش مدیریت سود را به همراه دارد. همچنین، بین فشار بازار ارز و مدیریت سود تصنعی رابطه مثبت با ضریب ۰/۰۳۶ دیده می‌شود؛ بدان معنا که در صورت وجود شرایط نااطمینانی اقتصادی، مدیریت سود اقلام تعهدی در شرکت‌ها بیشتر مشاهده می‌شود. همچنین، ضریب

اندازه شرکت با ضریب $0/041$ - بر مدیریت سود است؛ به آن معنا که هرچه شرکت کوچک‌تر باشد، احتمال مدیریت سود، بیشتر است.

درخور ذکر است طبق نتایج آزمون چاو در هر سه مدل رگرسیونی، براساس احتمال آماره اف لیمر که کمتر از سطح خطای پنج درصد است، از روش ترکیبی (پانل) استفاده شد. همچنین، طبق نتایج آزمون هاسمن براساس احتمال آماره کای که کمتر از سطح خطای پنج درصد است، روش اثرات ثابت بر روش اثرات تصادفی در هر سه مدل ترجیح داده شد که نتایج به دست آمده در پیوست ارائه شده‌اند.

تحلیل نتایج و یافته‌ها

نتایج حاصل از فرضیه اول نشان می‌دهند در شرایط وجود نااطمینانی اقتصادی و بحران ارزی، استفاده از نهادهای دولتی و بزرگ مانند سازمان حسابرسی به بالارفتن کیفیت حسابرسی و کاهش مدیریت سود منجر می‌شود. دلیل این امر، وجود بحران و اثرات آن بر اقتصاد است. در این شرایط، ادامه حیات شرکت‌های بزرگ‌تر و دولتی، وابستگی کمتری به شرکت‌های مشتری دارد. این نتایج با پژوهش الوارد [۲۲] هم‌راستا است. همچنین، حسابرسی توسط سازمان حسابرسی به عنوان تنها سازمان حسابرسی بزرگ کشور به افزایش مدیریت سود تصنعی در بین شرکت‌های بررسی شده منجر شده است. دلیل این امر اینگونه بیان می‌شود که سازمان حسابرسی، تنها مؤسسه حسابرسی بزرگ و دولتی کشور است و شرکت‌های بسیاری و به دلایل گوناگون تمایل دارند از خدمات آن سازمان استفاده کنند؛ از این رو، این سازمان با حجم وسیعی از مشتریان روبه‌رو است؛ در نتیجه، فشار کاری وارده بر حسابرسان این سازمان مانع از صرف وقت بیشتر

برای جستجو یا گزارش موارد می‌شود؛ البته محاسبه درصد اهمیت برای گزارش نیز بر عهده حسابرسان است که با در نظر گرفتن بزرگی شرکت‌ها و شرایط آن محاسبه می‌شود. با توجه به اینکه سازمان حسابرسی، بیشتر حسابرسی شرکت‌های بزرگ و گروه‌های تجاری را برعهده دارد، این امر نیز در نتایج حاصله اثرگذار است. درخور ذکر است این نتیجه نیز با پژوهش فرانسیس [۳۵] و اکسرا [۴۵] هم‌راستا است.

نتایج حاصل از فرضیه دوم نشان دادند هرچه دوره تصدی بیشتر باشد، دستکاری در سود کمتری مشاهده می‌شود. در مقابل، بحران ارزی و شرایط نااطمینانی به کاهش کیفیت سود منجر می‌شود و مدیریت سود را افزایش می‌دهد؛ در حالی که افزایش دوره تصدی، تأثیر مستقیم نااطمینانی اقتصادی بر مدیریت تصنعی را کاهش می‌دهد. به عبارت دیگر، در زمان نااطمینانی اقتصادی، افزایش دوره تصدی به کاهش مدیریت سود نسبت به شرایط عادی منجر می‌شود. دلیل آن این است که هرچه ارتباط شرکت و حسابرس طولانی‌تر شود، باعث می‌شود حسابرسان با مدیریت و سیستم حسابداری شرکت آشنا شوند و با تجربه و پختگی بیشتر در سال‌های آتی به بررسی صورت‌های مالی بپردازند؛ در نتیجه، توانایی آنها در تشخیص مناسب بودن یا نبودن روش‌های حسابداری و گزارشگری مالی افزایش می‌یابد و به بیان دیگر، با افزایش دوره تصدی در شرایط نااطمینانی اقتصادی، کیفیت و پایداری سود، بیشتر خواهد بود. گفتنی است این نتیجه با دستاورد مایرز [۴۲] و سینت [۴۸] هم‌راستا است.

نتایج فرضیه سوم نشان می‌دهند در شرایط عادی، نوع گزارش حسابرسی با مدیریت سود رابطه معکوسی دارد و مدیران برای دریافت نکردن گزارش حسابرسی غیراستاندارد، سود شرکت را کمتر

دستکاری می‌کنند؛ در حالی که وجود بحران ارزی و نااطمینانی اقتصادی، مدیریت سود تصنعی را افزایش می‌دهد که دلایل بسیاری دارد: در دوره بحران و به دلیل شرایط اقتصادی، عملکرد شرکت‌ها به‌طور معمول ضعیف‌تر است، مدیران در چنین شرایطی و برای محافظت شرکت از نقض قراردادهای بدهی که معمولاً شروطی را با توجه به میزان سود شرکت در نظر می‌گیرند، تمایل بیشتری به دستکاری در سود دارند. علاوه بر آن، پاداش مدیران که معمولاً بر مبنای سود شرکت لحاظ می‌شود، انگیزه‌ای برای بیش‌نمایی سود ایجاد می‌کند. حفظ جایگاه و امتیازات مدیریتی و تسهیلات آن مزید بر این امر است. این دستاورد با پژوهش خدای پور (۱۳۹۴) هم‌راستا و با پژوهش محمدرضایی [۱۷] متفاوت است. همچنین، ارائه گزارش حسابرسی غیراستاندارد، تأثیر مثبت نااطمینانی اقتصادی بر مدیریت را تقویت کرده است. در واقع حساب‌رسان تمایل دارند برای کاهش مسئولیت‌های خود در دعاوی حقوقی و محافظت از خود در شرایط بحرانی به جای گزارش مقبول از تعدیل شده استفاده کنند و با توجه به استانداردها و قضاوت حرفه‌ای خود، اظهار نظر را مشروط، مردود یا عدم اظهار نظر ارائه کنند. در مجموع، براساس نتایج این پژوهش، حتی نوع گزارش که به‌عنوان شاخص کیفیت حسابرسی در نظر گرفته می‌شود نیز در شرایط وقوع نااطمینانی اقتصادی مانعی برای دستکاری تصنعی سود توسط مدیران نمی‌شود و آن را کم‌رنگ‌تر نمی‌کند. نتایج به‌دست‌آمده با پژوهش حساس یگانه [۵] هم‌راستا است.

پیشنهادها

براساس نتایج فرضیه اول، بهره‌گیری از حساب‌رسان بزرگ در شرایط نااطمینانی اقتصادی برای کاهش مدیریت سود پیشنهاد می‌شود. همچنین، به

سرمایه‌گذاران و تحلیلگران در ارزیابی عملکرد مدیران و در راستای ارزیابی کیفیت سود توصیه می‌شود به انتخاب حساب‌رسان و بزرگی آن توسط مدیران توجه کنند. همچنین برای افزایش شفافیت و بهبود گزارشگری مالی، به‌ویژه در شرایط بحران ارزی، به بورس اوراق بهادار توصیه می‌شود تهمیدات و مزیت‌هایی در راستای به‌کارگیری حساب‌رسان بزرگ در شرایط بحران در نظر بگیرد.

براساس نتایج فرضیه دوم، در شرایط نااطمینانی اقتصادی، استفاده از سقف زمانی ۴ ساله برای دوره تصدی حساب‌رسان پیشنهاد می‌شود. همچنین به ذینفعان و سرمایه‌گذاران در شرکت‌ها، پیشنهاد می‌شود در ارزیابی کیفیت سود شرکت‌ها، دوره تصدی حساب‌رسان را نیز لحاظ کنند. بورس اوراق بهادار نیز راهکارها و امتیازاتی برای اجرای چرخش ۴ ساله حساب‌رسان در شرایط نااطمینانی اقتصادی اتخاذ کند؛ برای مثال، لیست شرکت‌های برگزیده سازمان را به‌منظور تشویق شرکت‌ها به صورت دوره‌ای ارائه کند. براساس نتایج فرضیه سوم، به تحلیل‌گران پیشنهاد می‌شود در بررسی عملکرد شرکت‌ها و مدیران و در شرایط نااطمینانی اقتصادی، به نوع گزارش حسابرسی ارائه شده نیز توجه کنند و در صورت ارائه گزارش غیراستاندارد، احتمال وجود مدیریت سود را نیز در کنار سایر عوامل اثرگذار بررسی کنند. به سازمان حسابرسی نیز توصیه می‌شود استانداردها یا تعدیلاتی در آنها با در نظر گرفتن شرایط نااطمینانی اقتصادی تدوین شود.

منابع

- ۱- ابراهیمی، سیدکاظم، بهرامی‌نسب، علی و اسحاق کریمی. (۱۳۹۷). ارتباطات سیاسی، کیفیت حسابرسی، بحران مالی، هزینه‌های نمایندگی. *دانش حسابرسی*، سال هجدهم، شماره ۷۳، صص ۷۹-۱۰۲.

- ۲- ابراهیمی، سید کاظم، بهرامی نسب، علی و رضا ممشلی. (۱۳۹۵). تأثیر بحران مالی بر سود کیفیت. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، دوره بیست و سوم، شماره ۴، صص ۴۱۵-۴۳۴.
- ۳- بنی مهد، بهمن، عربی، مهدی، حسن پور، شیوا و شاهرخ بزرگمهریان. (۱۳۹۷). مروری بر معیارهای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی: کاربردها و نقاط ضعف و قوت. *پژوهش حسابداری*، دوره هشتم، شماره ۴، صص ۶۳-۳۳.
- ۴- جودی، سمیرا و غلامرضا منصورفر. (۱۳۹۹). نقش کیفیت حسابرسی بر رابطه عدم تقارن اطلاعاتی و ابعاد آگاهی‌دهندگی و فریبندگی مدیریت سود. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، سال دوازدهم، شماره ۱، صص ۱۹-۳۸.
- ۵- حساس یگانه، یحیی، بولو، قاسم و فاطمه فرخی‌نژاد. (۱۳۸۹). رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری و گزارش حسابرسی. *دانش حسابرسی*، دوره دهم، شماره ۳، صص ۶-۲۱.
- ۶- حسنی، محمد و نفیسه عظیم‌زاده. (۱۳۹۶). رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی: شواهدی از ضعف سودآوری و ضعف نقدینگی. *پژوهش‌های نوین در حسابداری و حسابرسی*، دوره یکم، شماره ۱، صص ۱۳۹-۱۶۸.
- ۷- حمیدیان، محسن و نفیسه تقی‌زاده. (۱۳۹۶). کیفیت حسابرسی، حمایت از سرمایه‌گذاران و مدیریت سود در دوران بحران مالی. *دانش حسابرسی*، سال هجدهم، شماره ۷۱، صص ۱۲۹-۱۴۸.
- ۸- خدای پور، احمد، دلدار، مصطفی و وحید محمد رضاخانی. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی بر کیفیت حسابرسی. *دانش حسابرسی*، سال سیزدهم، شماره ۵۰، صص ۲۰-۱.
- ۹- خواجه‌وی، شکراله و مهدی ابراهیمی میمند. (۱۳۹۴). رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود با هدف دستیابی به آستانه‌های سود. *مجله دانش حسابداری*، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۲۹-۵۶.
- ۱۰- رحیمیان، نظام‌الدین، تقوی‌فرد، محمدتقی و سپیده جوادی صوفیانی. (۱۳۹۵). کیفیت حسابرسی و ارزش‌گذاری بالای حقوق صاحبان سهام. *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات تجربی حسابداری مالی*، سال سیزدهم، شماره ۵۲، صص ۱۱۱-۱۳۹.
- ۱۱- ساریخانی، نصیبه و الهه برزگر. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و تجدید آرائه صورت‌های مالی ناشی از مدیریت سود و مدیریت وجه نقد در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی*، سال هشتم، شماره ۲۹، صص ۱۰۳-۱۳۱.
- ۱۲- سماپی، مرجان و هادی دانشور. (۱۳۹۹). تأثیر دوره تصدی حسابرس بر محافظه‌کاری حسابرس. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، دوره سوم، شماره ۲۱، صص ۵۴-۶۷.
- ۱۳- علوی، سیدمحمد، قربانی، بهزاد و وهاب رستمی. (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی در مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران

- ۱۹- منصورفر، غلامرضا و سمیرا جودی. (۱۳۹۹). نقش کیفیت حسابرسی بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و ابعاد آگاهی‌دهندگی و فریبندگی مدیریت سود. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، دوره دوازدهم، شماره ۱، صص ۱۹-۳۸.
- 20- Ahmed, K., Chalmers, K. & H. Khlif. (2013). A Meta-Analysis of IFRS Adoption Effects. *International Journal of Accounting*, Vol. 48, No. 2, Pp. 173-217.
- 21- Ahsen, H. (2011). Audit Firm Industry Specialization and Audit Outcomes: Insights from Academic literature. *Research in Accounting Regulation*, Vol. 23, No.1, Pp. 114-129.
- 22- Alvarado, N., Fuentes, P. & J. Laffarga. (2019). Do Auditors Mitigate Earnings Management during Economic Crisis. *Revista de Contabilidad Spanish Accounting Review*, Vol. 22, No. 1, Pp. 6-20.
- 23- Blandon, J., Bosch, J. & D. Ravenda. (2020). Audit Firm Tenure and Audit Quality: A Cross European Study. *J Int Financ Manage Account*. Vol. 31, Pp. 35-64.
- 24- Charitou, A., Lambertides, N. & L. Trigeorgis. (2007). Earnings Behaviour of Financially distressed firms: The Role of Institutional Ownership. *Abacus*, Vol. 43, Pp. 271-296.
- 25- Chersan, I. (2019). Audit Quality and Several of Its Determinants. *Audit Financiar*, Vol. 17, No. 1, Pp. 93-105.
- 26- Chen, C., Lin, C. & Y. Lin. (2008). Audit Partner Tenure, Audit Firm Tenure, and Discretionary Accruals: Does Long Auditor Tenure Impair Earnings Quality?. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 25, No. 2, Pp. 415-45.
- 27- Chia, Y.M., Lapsley, I. & H. Lee. (2007). Choice of Auditors and Earnings Management during the Asian Financial Crisis. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 22, No. 2, Pp. 177-196.
- 28- Chi, W., Lisic, L. & M. Pevzner. (2011). Is Enhanced Auditor Characteristics Associated with Greater Real Earnings Management. *Accounting Horizons*, Vol. 25, No. 2, Pp. 315-335.
- 29- Davis, L. R., Soo, B. S. & G.M. Trompeter. (2009). Auditor Tenure and رسمی ایران. *دانش حسابرسی*، سال پانزدهم، شماره ۶۰، صص ۴۷-۷۰.
- ۱۴- فتاحی نافچی، حسن و عاطفه فاضل دهکردی. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، دوره یکم، شماره ۲، صص ۶۸-۸۲.
- ۱۵- قدیمی، بهمن، قربانی، بهزاد و زهرا دادجو. (۱۳۹۹). تأثیر کیفیت حسابرسی حسابسان معتمد سازمان بورس بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری*، دوره جدید، شماره ۳۶، صص ۱۲۹-۱۴۸.
- ۱۶- کاظمی، توحید. (۱۳۹۸). تحلیل حقوقی مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از روش گشتاور تعمیم‌یافته. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، سال دوازدهم، شماره ۱، صص ۸۳-۱۰۲.
- ۱۷- محمدرضایی، فخرالدین، دبانتی دیلمی، زهرا و روناک داروند. (۱۳۹۹). نوع گزارش حسابرسی، تعداد و نوع بندهای شرط گزارش مشروط حسابرسی: نقش بحران اقتصادی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، دوره نهم، شماره ۳۳، صص ۲۵-۳۹.
- ۱۸- مرادی، محمد، اصولیان، محمد و محمد نوروزی. (۱۳۹۳). اظهارنظر حسابرس و مدیریت سود با تأکید بر ابهام در تداوم فعالیت. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، دوره بیست‌ویکم، شماره ۳، صص ۳۱۳-۳۲۸.

- 40- Lennox, C. (2000). Do Companies Successfully Engage in Opinion-Shopping? Evidence from the UK. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 29, No. 3, Pp. 321-37.
- 41- Lopes, A. (2018). Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Portugal. *Athens Journal of Business & Economics*, Vol. 4, Issue 2, Pp. 179-192.
- 42- Myers, J. N., Myers, L. A. & C.T. Omer. (2003). Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings: A Case for Mandatory Auditor Rotation. *The Accounting Review*, Vol. 78, Issue 3, Pp. 779-799.
- 43- Olufunmilayo, U., Folahanmi, A. & S. Rafiu. (2019). Audit Quality and Accrual Quality in Nigerian Quoted Manufacturing Firms. *The International Journal of Business & Management*, Vol. 7, Issue 3, Pp. 108-120.
- 44- Oroud, Y. et al. (2019). Does Audit Quality Moderate the Relationship between Accounting Information and the Share Price? Evidence from Jordan. *International Business Research*, Vol. 12, No. 3, Pp. 58-65.
- 45- Oxera. (2006). *Competition and Choice in the UK Audit Market*, Oxera Consulting, UK: Oxford.
- 46- Ronen J, & V. Yaari. (2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice, and Research*. New York: Springer.
- 47- Ronen J. & V. Yaari. (2011). Earnings Management: Emerging Insights in Theory, practice and research. *The international Journal of accounting*, Vol. 46, No. 2, Pp. 236-237.
- 48- Sinnett, W. (2004). Are there good reasons for auditor rotation. *Financial Executive*, Vol. 20. No. 1, Pp. 29-32
- 49- Tanner, E. (2002). *Exchange Market Pressure, Currency Crises, and Monetary Policy: Additional Evidence from Emerging Markets*. IMF.
- 50- Weymark, D.N. (1995). Estimating Exchange Market Pressure and the Degree of Exchange Market Intervention for Canada. *Journal of International Economics*. Vol. 39, Pp. 273-295.
- the Ability to Meet or Beat Earnings Forecasts. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 26, No. 2, Pp. 517-48.
- 30- De Angelo, L. (1981). Auditor Size and Auditor Quality. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 3, Pp. 183-199.
- 31- Dechow, P., Sloan, R. & A. Sweeney. (1995). Detecting Earnings Management. *Accounting Review*, Vol. 70, No. 2, Pp. 193-225.
- 32- Ecker, F. et al. (2013). Estimation Sample Selection for Discretionary Accruals Models. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 56, No. 2-3, Pp. 190-211.
- 33- Filip, A. & B. Rattourmer. (2014). Financial Crisis and Earnings Management: The European Evidence. *The International Journal of Accounting*, Vol. 49, Pp. 455-478.
- 34- Francis, J. R., Maydew, E. & H. Sparks. (1999). The Role of Big 6 Auditors in the Credible Reporting of Accruals. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 18, No. 2, Pp. 17-34.
- 35- Francis, J.R., Michas, P.N. & S.E. Seavey. (2013). Does Audit Market Concentration Harm the Quality of Audited Earnings? Evidence from Audit Markets in 42 Countries. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 30, Pp. 325-355.
- 36- Government Accountability Office. (GAO). (2008). *Audits of public companies: Continued concentration in audit market for large public companies does not call for immediate action*, Washington, D.C.
- 37- Griton, L. & D. Ropper. (1977). A Monetary Model of Exchange Market Pressure Applied to The Postwar Canadian Experience. *American Economic Review*, Vol. 67, Pp. 537-548.
- 38- Huguet, D. & J. L. Gandía. (2016). Audit and Earnings Management in Spanish SMEs. *BRQ Business Research Quarterly*, Vol. 19, No. 3, Pp. 171-187.
- 39- Kaplan, S. E. & D.D. Williams. (2013). Do Going Concern Audit Reports Protect Auditors from Litigation? A Simultaneous Equations Approach. *The Accounting Review*, No. 88, Pp. 199-232

پیوست

آزمون‌های تشخیص مدل‌ها

نتیجه	معنی داری	آماره	آزمون تشخیص	
داده‌های ترکیبی	۰/۰۲	۱/۳۸	چاو	فرصیه اول
اثرات ثابت	۰/۰۳	۱۳/۵۴	هاسن	
داده‌های ترکیبی	۰/۰۰	۱/۸۷۸	چاو	فرصیه دوم
اثرات ثابت	۰/۰۱	۱۴/۲۷	هاسن	
داده‌های ترکیبی	۰/۰۳	۱/۷۱	چاو	فرصیه سوم
اثرات ثابت	۰/۰۱	۱۴/۱۹	هاسن	

آزمون‌های نقض فرض کلاسیک

نتیجه	معنی داری	آماره	آزمون تشخیص	
همسانی واریانس	۰/۳۲	۳/۷۳	وایت	فرصیه اول
عدم وجود خودهمبستگی	۰/۲۳	۵۴/۱۳	LM	
همسانی واریانس	۰/۲۹	۳/۲۶	وایت	فرصیه دوم
عدم وجود خودهمبستگی	۰/۳۶	۷۶/۳۶	LM	
همسانی واریانس	۰/۴۳	۳/۸۴	وایت	فرصیه سوم
عدم وجود خودهمبستگی	۰/۱۲	۲۴/۸۹	LM	

بر اساس آزمون وایت فرض صفر مبنی بر همسانی واریانس در هر سه مدل تأیید می‌شود.

بر اساس آزمون LM فرض صفر مبنی بر عدم وجود خودهمبستگی در هر سه مدل تأیید می‌شود.